

KIYMETLİ BİR VESİKA

M. CEVDET'İN, ZAMANIN BAŞVEKİLİ İSMET PAŞAYA AÇIK MEKTUBU

Paşa hazretleri,

Askerî, Bahrî, Malî, Fennî, Ticarî, Siyasî, Hukukî, Sınaî,

1 2 3 4 5 6 7 8

Edebî, tarihimizin vesikalarını asırlardan beri saklıyan 25 kubbeli

9

Sultan Ahmet hazinci evrakı faciasını gazetelerde okumuşsunuzdur. Me'mur komisyonun Defterdar Beyde mahfuz tezkeresine göre lüzumsuz zannedilen vesikalar satılığa çıkarılmış ve daha bir çok defterlerin de imhasında mahzur olmadığı dercedilmiştir. Komisyon ilmî, medenî, harsî noktai nazar değil, (muameleci resmiyeye yaramak ve yaramamak itibarile) evrakı faideli ve faidesiz diye ayırmıştır. Rivayete göre dört yüze karip sandık ve balya dolusu vesikalari okkası üç kuruştan Bulgaristana satmıştır. Demek ki Türkiyenin en zengin hazineci evrakının nısfı imha edilmiştir.

Devletin koskoca müze idaresi, tarih encümeni ve sekiz on tarih ve arşiv mütehasısı olduğu halde kimsenin re'yi sorulmamıştır. Yani lüzumsuz sanılan, mütâaffin denilen o kıymetli vesikaların bu gün resmî muameleye yaramasa bile yukarıda sayılan dokuz noktai nazar itibarile pek mühim olacağına inanılmamıştır.

Paşam.

1— Bu milletin askerî tarihi yazılmamıştır. Fakat asırlardanberi Ordu defterleri, Askerî emirleri, muhasara ve yol jurnalları bu mahzende şimdiye kadar saklı duruyordu.

2- Vergi, emlâk, nüfus, bütçeler gibi mâlî anasır tarihleri yazılmamıştır. Fakat vesikalari saklı duruyordu.

3— Fünun ve Maarif tarihleri yazılmamıştır. Fakat vesikalari saklı duruyordu.

4— Sanayii nefise şubelerile Türk evlerinin, bahçelerinin tarihleri yazılmamıştır. Fakat vesikalari duruyordu.

5— Kâğıt, mürekkep, mühür, imza, cilt, ebru tarihleri yazılmamıştır. Fakat vesikalari duruyordu.

6— Ziraat, ticaret, sanayi, maadin işleri tarihi yazılmamıştır. Fakat vesikaları duruyordu.

7— Siyakat, divani, rık'a yazılarının tarihi yazılmamıştır. Fakat vesikaları duruyordu.

8— Türk kanunlarile nizamlarının tarihi yazılmamıştır, fakat vesikaları duruyordu.

9— Türk köylerinin, Türk aşiretlerinin, Türk şehirlerinin ve bin yıllık Türk adlarının tarihleri yazılmamıştır. Fakat vesikaları duruyordu.

Şimdi bu vesikaların bir kaç yüz bini uçmuştur. Daha bir çok defterlerin de imhasına ayrıca karar verilmiştir. Yakında bu da olacaktır. Paşam, bu defterleri niçin müzeye vermeyipte ateşe yakacağız ? Vahşi miyiz ?

Satış ve imha faciasını Evkaf mahzenleri, bahriye mahzenleri, Adliye, Dahiliye, mahzenleri de tekrar edecektir. Bu, ne müthiş haldir ?

Bin yıllık vesikaları satan bir cemaati garp medeniyeti kendi âilesine kabul eder mi ?

Evvêlâ bu sözümde, sonra size takdim ve pak vicdanınıza arzylediğim âtideki vesikaların lüzum ve kıymetinde Avrupa ülemasının zerre kadar şüphesi varsa idamıma razıyım.

Bulgaristana taşınan balyeler içinden düşen bu vesikaları sokak çocukları toplamış ve tesadüfen bendenize *yirmi kuruşa* satmıştır !

1- Huzurunuza beğenmediğimiz Türk vesikalarından bir tek tanesini bile kemali ehemmiyetle dünyanın en ilmi mecmualarından birine derceden Viyana darülfünun profesörlerinden (Kireliç) in ilân eserini takdim ediyorum. İbret !

2— Vamberinin Türk vesikalarına dair mütaleasını âtide yazdım. Dünyanın en salâhiyettar adamları (Türklerin eski vesikaları pek mühimdir) diyorlar. Bizim komisyon (vakti geçmiştir, müteaf-findir, yerde sürükleniyor) diyerek imha ediyor. Avrupa ise bunları medeniyet âbideleri diye teşhir ediyor !

3— Dört yüz sene evvel Budapeşte Vâlilerimizin Türkçe ve Macarca tahrirat ve emirlerini Macar akademisi, hayret ve tazim ile bir kaç sene evvel neşretti.

4— Profesör Karaçon, bizim işe yaramaz, denilen müteaffin vesikalarımızdan beş yüzünü muazzam bir cilt halinde neşretti ve Türk milletinin asaletine takdirler yağdırdı. Bir eserin bir cildi bizim Darülfünunda mahfuzdur.

5— Türklerin Peştedeki teşkilâtı medeniyesine dair Türk vesikalarını Almanca neşrettiler.

6— Macar fünün ve târih akademisi, eline geçen pek az vesikayı (22 adet) birkaç sene evvel medeniyet alemine neşretti. Eski Türklerin ne medeni bir kavim olduğuna bu vesikalar, kâfi derecede şehadet ediyor dedi ve bunları Türkçe metinleri ve Almanca tercümeleleriyle beraber fevkalâde nefis mecmua halinde bastı. Halbuki bu 22 vesikanın binlercesi bizim mahzende idi.

Cesur sözleri seven pak vicdanınızdan cür'et alarak arz ediyorum : eğer ilmen, tarihen, medeniyeten intihara karar verdikse bunları niçin Londra, Paris, Berlin ve Peşte akademilerine milyonlara satmayıpta dört beş yüz liraya Bulgar fabrikasına teslim ediyoruz !

Bulgarlara satılırken yere düşen ve sokak çocukları tarafından yirmi kuruşa bendenize verilen mühim vesikalardan :

Bunların arzından evvel Profesör Vamberi'nin (Geletizemle) mecmuasında (1903 senesi) yazdığı Türkçe mütalası derc ediyorum :

“Biz Macarlar kendi tarihlerimizi ve münasebatı coğrafyamızı izah için Türk vesikalarından nevi nevi faide görüyoruz. Türklere şükranımızın sebeplerinden birisi Türklerin Macaristanı zapt vaktinden kalma (vergi ve sair hâsılatı miriye defterleridir).

Bu resmi vesikalar, Macaristanın iki yüz seneden daha evvelki hallerini, nüfusunu, ziraatını, ticaret ve sınaatını bildiren takrirat ve tafsilâtı havi olup geçmiş zamanımızın aynasıdır.

Bu Türk vesikalarının emsali dünyada kolay kolay bulunmaz.

Zira, o vakitler Türk me'murları her şehrin, her köyün, her mahallenin evlerini nüfusunu, hububatın cins ve mikdarını bile kemali dikkatle yazmışlar ve fevkalâde kıymetli istatistikler bırakmışlardır.)

Halbuki bizim komisyon böyle (hububat) kayıtlarını görünce arpa ve buğday hesabının tarihçe ne ehemmiyeti vardır diye hüküm vermiştir sanırım.

* * *

MEZKÛR VESİKALAR

1— Üç yüz elli sene evvelki bir askerî vesika : 1096-1099-1101 senesi Viyana seferine dâir parçalanmış (yol masarifi defteri); bundan hangi tarih kitabı bahseder ? Bu ne mühim vesikadır ? Hangi askerî müverrih buna muhtaç değildir ?

2— Uygurca anahtar : Dünyada ancak üç müze ile yalnız Ayasofya kütüphanesi (kadim uygurca) metinlere maliktir.

Şimdiye kadar bir Türk âliminin uygurca metinleri halle yarayacak bir anahtar yaptığı meçhul idi. İşte bu vesika o müşkülü hallediyor. Bu, nasıl satılır ? Komisyona göre uygurcanın hiç ehemmiyeti yoktur ! Çünkü maliyeye taalluku bulunmaz !

3— Zırhlı Orhaniyenin 1286 senesine âit mühimmat defteri : Buda (Bahriyeye âittir, çürüktür, maliyeye taalluku yoktur) denilerek satılmıştır. Belki de hiç görülmemiştir.

4— Sırbistanda ilk fethettiğimiz (Niş) kalesine dâir kayıtlar.

5— Gazi mihal evlâdının (Pilevne) de vakfına âit bir kayıt.

6— 1134 senesine âit ve Hatçe sultanın mühürile defterdarlığa irsal edilen fevkalâde mühim bir mutbak defteridir. Bunlar o devirde Türk yemeklerinin envanı, hububat, eşya fiyatlarının tarifesini gösterir. Türk sanayi ve harsı itibarile pek mühim olan bir mutbak defterinin komisyonca demek ki hiç kıymeti yokmuş. Kim bilir böyle ne kadar (mutbak defterleri) uçtu gitti.

7— 1148 senesine ait (defterdar) ve sâir mühim maliye memurlarının mühürleriyle vergi nişanlarını hâvi bir lâvha. Mühürçülük san'atı ve maliyecilik noktai nazarından buna kıymet biçilir mi ? Tarih kitaplarımıza bu vesikaların bir tanesi geçmemiştir.

8— Diğer vesikalar arasında meşhur Türk edibi Şeyh Galibin evlâtlarına verilen bir ferman ve tersane masarifine dair bir icmal ve saire vardır.

Paşam Elime geçen vesikaların yalnız unvanları hamiyetli yüreğinizi tutuşturmağa kâfidir.

NETİCE

Paşa hazretleri, bizi beynelmilel ilim aleminde pek küçük düşürecek ve düşmanlarımıza ip ucu verecek bir hareketten kurtarınız. Bunun için de :

1— Bütün dâirelerin mahzenlerinde lüzumsuz zannedilen evrak

ve defterleri müzeler idaresine devrettiriniz.. Bu büyüklüğü siz yaparsınız.

2— Târihî evrak ve defter satışını men için iki satırlık kanun yaptırınız.

3— Lütfen Bulgar sefirile görüşünüz, âsârıkadimenin iadesi beynelmilel kaidedir. Eğer iadesine imkân yoksa on binlerce vesai ki kâğıt fabrikasında hamur olmadan, bâri (Bulgar arşiv) dairesine naklettiriniz.

4— Vesikalar okkası üç kuruşa Bulgarlara verileceğine ekalli on kuruştan alacak Türkler hazırdır. Fakat hazinei evrak satılır mı ?

5— İstanbula teşrifinizde muhtelif mahzenlerde yatan Türk vesikalarının hâli harabisini müsaade buyurulursa bizzat iraeeye cüret edeceğim.

6— Kıymeti bilinmeyip atılan Türk ebrülerinin Avrupada yüzlerle liraya satıldığını arz için nûmuneler takdim ediyorum.

17. 5. 93

Muallim M. Cevdet